

Vägen till en vacker trädgård

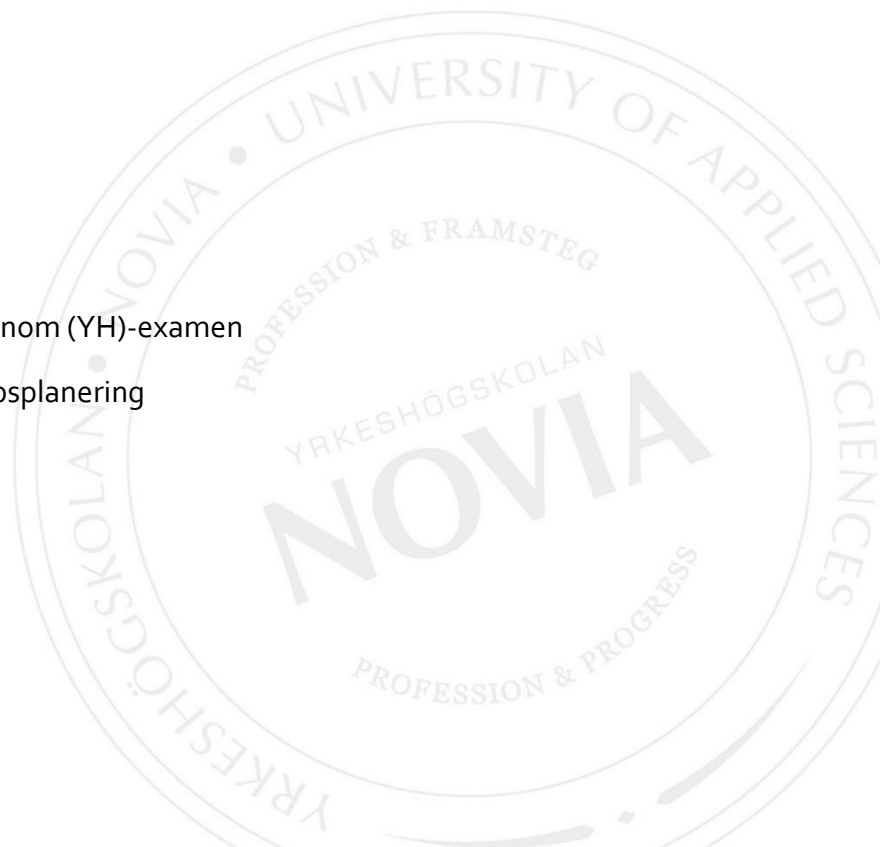
Guide till en estetiskt tilltalande trädgård

Sofia Rosenblad

Examensarbete för Hortonom (YH)-examen

Utbildningen för landskapsplanering

Raseborg, 2019



EXAMENSARBETE

Författare: Sofia Rosenblad

Utbildning och ort: Hortonom, Raseborg

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Landskapsplanering

Handledare: Lars Fridefors

Titel: **Vägen till en vacker trädgård, Guide till en estetiskt tilltalande trädgård**

Datum 27.8.19 Sidantal 43

Abstrakt

Målet med detta arbete har varit att utarbeta en guide för någon som letar efter stöd till hur man kan designa en vacker trädgård. Arbetet består av två delar varav den första är en litteraturstudie, som fokuserar på de viktigaste stegen i trädgårdsplaneringen, allt från utgångsläget till jord, topografi och själva planeringsprocessen. Arbetet är lättläst och välkomnar dig som påbörjar din trädgårdsplanering till en värld av både allvar och lekfullhet.

I den andra delen av arbetet presenteras en enkätundersökning riktad till Kimitoöns Trädgårdsklubb, vilken också är beställaren av arbetet. Målet med arbetet har varit att jämföra och se hur teorin korrelerar med praktiken samt att samla nyttig information som dessa experter har att erbjuda.

Språk: svenska

Nyckelord: trädgårdsplanering, trädgård, design

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Sofia Rosenblad

Koulutus ja paikkakunta: Hortonomi, Raasepori

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Maisemasuunnittelu

Ohjaaja: Lars Fridfors

Nimike: **Tie kauniiseen puutarhaan - käsikirja onnistuneeseen puutarhasuunnitteluun**

Päivämäärä 27.8.19 Sivumäärä 43

Tiivistelmä

Työn tavoite on ollut luoda käsikirja ihmiselle joka, etsii tukea puutarhasuunnittelun eri vaiheisiin. Työ itsessään on jaettu kahteen eri osaan, joista ensimmäinen osa on kirjallisuuskatsaus, jossa keskitytään puutarhasuunnittelun tärkeimpiin osiin: lähtökohtaan, topografiaan, maaperään sekä eri suunnitteluvaiheisiin. Työ on kirjoitettu helppolukuiseksi ja toivottaa sinut, suunnitteluprosessia aloittavan lukijan, tervetulleeksi maailmaan, josta löytyy sekä vakavuutta että leikkisyyttä.

Toinen osa työstä on kysely, johon osallistui Kemiönsaaren puutarhakerho, joka on myös työn toimeksiantaja. Tavoite on ollut vertailla kirjallisuuskatsausta ja kyselyllä saatuja vastauksia, ja katsoa miten teoria korreloi käytännön kanssa.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: puutarhasuunnittelu, puutarha, käsikirja

BACHELOR'S THESIS

Author: Sofia Rosenblad

Degree Programme: Horticulturist

Specialization: Landscape Design

Supervisor(s): Lars Fridefors

Title: **The way to a beautiful garden, A handbook on how to achieve an aesthetically pleasing garden**

Date 27.8.19 Number of pages 43

Abstract

The main goal of this work has been to produce a guide for someone looking for support on how to design a beautiful garden. The work itself is made up by two components; a literature study, focusing on the main steps in garden design, everything from the existing garden to soil, topography and of course to the planning process itself. The work is written in an easy to read manner and is meant to welcome anyone starting their garden design process, to step in to a whimsy world of seriousness.

The second part of the thesis is made up of a questionnaire answered by the members of Kimitoöns Trädgårdsklubb, with whom this project is a collaboration with. The purpose of these two components has been to in the end make a comparison and see how theory correlates with practice; and of course, to gather useful knowledge that these experts have to share.

Language: Swedish

Key words: garden design, garden, guide, gardening

Förord

Mina sommarlov under barndomen tillbringade jag barfota hemma på vår över 200 år gamla familjegård. Grusgångarna skapade en geometrisk helhet, hundra år gamla lönnar gav karaktär, pompa och ståt; medan nyplanterade brudspireor och syrener gav blomsterprakt och himmelska dofter. Större delen av gården byggs upp av berg och barrträd men ändå har min mamma lyckats skapa ett lummigt paradis.

Med detta i mitt bakhuvud i dagens "Instagram perfekta" samhälle har jag nu viljan att skapa en guide utgående från litteraturstudier för att få svart på vitt hur man kan gå till väga för att, enkelt sagt, lyckas. Ett stort tack till Kimitoöns Trädgårdsklubb som fungerat som beställare och som genom ingående intervjuer delat med sig sina guldkorn.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Material och metoder	2
3	Drömmen och trädgårdsvisionen.....	2
4	Utgångsläget.....	4
4.1	Utsikter och vyer	4
4.2	Huset och topografi	5
4.3	Färg, form och figurer	6
4.4	Ljus	6
4.5	Jord.....	7
4.6	Odlingszon	8
5	Tomten.....	8
5.1	Befintliga växter.....	8
5.2	Vad skall sparas?	9
5.3	Bestämmelser	9
6	Design	10
6.1	Struktur.....	10
6.2	Harmoni.....	10
6.3	Rum	11
6.4	Vyer och perspektiv	13
7	Växter	15
7.1	Tänk stort.....	16
7.2	Buskar och planteringar	18
7.2.1	Träd.....	20
7.2.2	Höga buskar och små träd.....	22
7.2.3	Medelhöga växter.....	23
7.2.4	Marktäckande växter.....	23
8	Gångar och byggda ytor	24
8.1	Sittplatser	25
9	Enkätens utformning	27
10	Enkätens resultat	28
10.1	Slutna frågor	28
10.2	Öppna frågor.....	32
11	Resultat analys.....	39
12	Diskussion och slutsatser	42

1 Inledning

Hur kan man lyckas med en trädgårdsplanering om man så gott som dygnet runt blir överöst med nya trender, nya teman, ny inspiration? Nu för tiden är det väldigt lätt att få nya idéer, detta på gott och ont, men hur skall man lyckas med en planering? Samtidigt kan jag inte låta bli att fundera om man verkligen hittar allt man behöver i litteraturen, tidningar, böcker, artiklar; teorin? Eller finns det något stort som saknas som man bara kan hitta hos någon som redan har lyckats anlägga en ”vacker” trädgård? Därför ser jag ett behov av att skapa en handbok som kan hjälpa dig navigera den krokiga vägen till en vacker trädgård. Handboken är ämnad för alla att läsa och förstå; det skall inte behövas några fördjupade förkunskaper i trädgårdsplanering för att kunna följa råden i handboken. Därför känns det även viktigt att poängtera att man inte behöver avancerade planeringsverktyg för att lyckas skapa en estetiskt tilltalande trädgård; det allra nödvändigaste är ett kreativt sätt att tänka, papper och penna. Meningen är inte heller att skapa en handbok som bara lyfter upp teorin bakom trädgårdsplanering, utan en stor del är ämnad åt råd och kunskap av personer som redan har skapat sina trädgårdar. Genom att läsa deras råd hoppas jag att få fram vad som i grund och botten är viktigast och förhoppningsvis även få råd som inte litteraturen nödvändigtvis har kommit ihåg eller kommit på att föra fram. Idén bakom arbetet fick sin start genom att jag hörde om hur Kimitoöns Trädgårdsklubb varje år är med i det landsomfattande evenemanget ”Öppna dörrar”; vilket innebär att man välkomnar omvärlden in i sin trädgård. Detta var för mig fascinerande och jag började tänka på hur man kunde definiera en estetisk trädgård och vad är det egentligen i en trädgård som gör att man vill vistas där, eller trivs där. Arbetssättet består av en litteraturstudie som lyfter upp de viktigaste arbetsmomenten i trädgårdsplaneringen samt en kvalitativ undersökning i form av enkät intervjuer med beställaren; Kimitoöns Trädgårdsklubb. Dessa trädgårdsexperter (några professionella trädgårdsmästare, andra självlärda), anser jag att redan har lyckats skapa sina drömträdgårdar och jag vill veta hur de gjort detta. Kanske har de samma råd och punkter som teoridelen i detta arbete lyfter upp, vad jag dock hoppas är att de lyfter upp det som jag har missat. Undersökningens syfte och slutresultatet är således att se korrelera med praktiken och att förhoppningsvis i slutändan ha vad som behövs för att klara vägen till en vacker trädgård.

2 Material och metoder

Som ovannämnt har den preliminära metoden för detta arbete varit en litteraturstudie. Orsaken bakom detta val är för att få fram vad det finns för riktlinjer i litteraturen för trädgårdsdesign; det vill säga vad teorin är bakom en lyckad trädgård; att försöka föra fram vad dessa experter anser vara viktigast och vad de alla har för gemensamma nämnare. Detta är vad själva kärnan i arbetet utgörs av, en samling av de viktigaste punkterna i trädgårdsdesign; skrivet på ett lättsamt och förståeligt sätt. Litteraturstudien är sedan kompletterad med en enkätundersökning som delats bland Kimitoöns Trädgårdsklubbs medlemmar för dem att ta del i; poängen har då varit att se hur teorin korrelerar med praktiken och om personer som lyckats skapa estetiskt värdefulla trädgårdar följer teorin helt, någorlunda eller kanske inte alls? I och med dessa två metoder, och hur de kompletterar varandra, är meningen att man skall få omfattande information om trädgårdsdesign. Den stora fördelen har varit hur bra metoderna passar ihop, även om det är två kontraster, och skapar en blandning av såväl teori som praktiska exempel. Den stora nackdelen däremot måste dock vara att det är frustrerande att inte veta hur långa eller korta svar man kommer att få i en enkätundersökning; även om jag skulle ha velat ha långa ingående svar fick man nöja sig med ett kort svar o.s.v. men överlag hade jag tur med svararna och deras entusiasm i svaren är fantastisk.

3 Drömmen och trädgårdsvisionen

Trädgårdsplanering handlar om att förverkliga en dröm (Rahikka, 2015, s.9). Ge tid åt drömmandet, fundera över vad du vill skapa, hurudan gård ser bra ut i dina ögon och tjänar dig bäst i ditt liv (Rahikka, 2015, s.9)? Rosenholm menar att det är nu du skall låta fantasin flöda, inte tänka på begränsningarna; de har också sin egen tid (2007, s.11). Rahikka för fram idén om att skriva ner alla drömmar och tankar, kanske t.o.m. göra ett collage, be vänner och familj om deras visioner och för allt samman; på detta vis kan det dyka upp saker du gärna hade sett i din egen trädgård men aldrig trott varit möjligt (2015, s.10). Gå omkring i din trädgård, känn efter vad som känns bra, kanske skulle det passa med en pergola precis där; invid lönnen; kanske en liten häck bredvid garaget, kanske en helt egen oas där borta eller ett stort lekområde åt barnen bredvid huset (se fig.1) (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.11)?



Figur 1. Planera din drömträdgård, vad vill du se när du går ut med kaffe en varm sommarmorgon? (Bild: Sofia Rosenblad, 2016)

Vad man bör komma ihåg är att trädgården skall passa åt din familj, på så sätt blir trädgården också sammanhängande med huset (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.12). Rosenholm & Rosenholm för fram poängen att anlägga en trädgård med växter som blommor mitt på sommaren är onödigt om du ändå t.ex. tillbringar hela sommaren borta (2007, s.12). Rosenholm & Rosenholm lyfter också fram två viktiga frågor; när och hur vill du använda din trädgård (2007, s.12)? När du sedan har på det klara vad du önskar dig av din trädgård är det dags att ta i beaktande hur dessa drömmar passar ihop med det som behöver finnas, t.ex. parkering och förråd (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.13). Och som följande steg blir då att ha på det klara var de olika områdena skall placeras, t.ex. barnens lekområde i halvskugga; var ligger det på din tomt? Planlöshet leder oftast till onödigt arbete, fundera över hur mycket du kommer att orka med (Helling, 2007, s.8). Så småningom förflyttar vi oss från dröm till verklighet (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s. 13).

4 Utgångsläget

4.1 Utsikter och vyer

Tomten med huset och gården skapar en helhet med närmiljön (Heiskanen & Rätty & Tajakka & Virkkunen, 2006, s. 32). Själva helhetsbilden av tomten byggs upp av storlek och form av såväl gården i sig själv samt byggnaderna; även deras proportioner till varandra spelar stor roll (se fig.2). Även ytornas färg och växtlighet är viktiga. (Heiskanen, et.al. 2006, s.32). Då trädgården delas in i olika områden enligt funktion, får man en praktisk och lockande miljö som alla trivs i (Heiskanen, et.al. 2006, s.32).

När det kommer till trivsamhet är storleken inte en bestämmande faktor, eftersom en välplanerad liten radhustomt kan vara precis lika trivsamt och lyckad som ett massivt egendomsburet tomt (Heiskanen, et.al. 2006, s.32).



Figur 2. Gårdens proportioner spelar stor roll i hur trädgårdsplaneringen utformas. (Bild: Sofia Rosenblad, 2016)

Tomter delas ofta in i fram-och bakgård, där framgården oftast är ett inbjudande entréområde medan bakgården reserveras åt vistelse och nytta (Heiskanen, et.al.2006, s.32). Från trädgården öppnas det vyer både till boendet och till gatan samt vägen och möjligtvis grannar; man bör således tänka på till exempel hurdana vyer man vill vakna till eller hurudan växtlighet skall gränsa med grannen (Heiskanen,et.al. 2006, s.32).

Heiskanen, et.al. menar att man genom husets placering, terrängen, träd och annan skyddande växtlighet kan blockera eller lyfta fram en specifik vy (2006, s. 33).

Även blickfångare är viktiga i en trädgård och dessa kan man skapa med byggnader, belysning, vatten och sten, eller varför inte med formad växtlighet eller annan vegetation (Heiskanen, et.al. 2006, s.33). Heiskanen, et.al. påpekar dock att man skall akta sig för att använda för många olika detaljer, utan komma ihåg att hålla en balans i planeringen (2006, s.33).

Växelverkan mellan öppna och stängda utrymmen i trädgården skapar intresse; ett öppet område verkar ofta större än vad det egentligen är; men är ofta lite endimensionellt (Heiskanen, et.al. 2006, s.33). Ett större område med ett överflöd av växtlighet kan däremot kännas trångt och litet, vad man bör sträva efter är en naturlig balans mellan öppna och stänga områden; detta skapar en lekfull miljö mellan ljus och skugga (Heiskanen, et.al. 2006, s.33). Med växter och byggnader av olika slag är det lätt att skapa såväl stängda som öppna områden i trädgården, som avgränsare kan man använda murar eller tjocka häckar men även delvis genomskinliga sådana så som trädrader (Heiskanen, et.al. 2006, s.33). Även med olika ytor, t.ex. sten, gräs eller sand, skapar också olika stämningar och karaktärer i trädgården (Heiskanen, et.al. 2006, s.33). Då man gör en trädgårdsplan bör man även ta i beaktande de olika säsongerna och vad de för med sig, t.ex. lövträd ger inte samma insynsskydd på vintern som på sommaren, några evigt gröna växter ger grönska och liv till en trädgård även i den hårda vinterkylan (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.68; Heiskanen, et.al. 2006, s.33).

4.2 Huset och topografi

Trädgården skall ha en förankring till huset; låt således trädgården bli en förlängning på huset. Till exempel ett modernt hus skulle kännas malplacerat i en gammaldags, romantisk trädgård; genom att ta i beaktande husets karaktär vid trädgårdsplanering kan man skapa en harmonisk, trivsamt trädgård (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s. 66). Ofta är det åtråvärt att ha en plan och platt trädgård som utgångsläget men även om det inte är det man har bör man minnas att man sällan vinner på att kämpa emot naturen (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.70; Heiskanen, et.al. 2006, s.33). Det är möjligt att plana ut höjdskillnader men Rosenholm & Rosenholm menar att det är värt att tänka efter innan man gör detta eftersom det kan hända att man gör sig av med det som gör trädgården intressant (2007, s.70).

4.3 Färg, form och figurer

Som utgångspunkt för trädgårdsplaneringen lönar det sig att ta både det praktiska och det estetiska i beaktande; bara områdets estetik skapar oftast inte en fungerande helhet; men å andra sidan styrs dagens nybyggande lite väl mycket av det tekniska och olika bestämmelser och då är det viktigt att också hitta det vackra (Heiskanen, et.al. 2006, s.36). Då man börjar planera är det bra att välja en stil eller ett tema, form och färg bör passa in i närmiljön och i synnerhet passa in med formen och arkitekturen på byggnaderna – de skall aldrig tävla med varandra (Heiskanen,et.al. 2006, s. 36). I planeringen är det viktigt att hitta harmoni och balans, även repetition är viktigt eftersom det skapar en rytm i trädgården; i en planteringsgrupp borde det alltid finnas mer än en planta av samma art (Heiskanen, et.al. 2006, s.36). Områdets storlek påverkar formernas, färgernas och figurernas framhäande, i en bred trädgård är det själva öppenheten som ger figurerna styrka, medan man i en mindre trädgård inte borde placera för många iögonenfallande detaljer eftersom de skapar oro (Heiskanen, et.al 2006, s.36).

Relativt stora planteringar med endast några arter skapar ofta en sådan bakgrund som detaljer behöver för att framhävas (Heiskanen, et.al.2006, s.37). Heiskanen, et. al. för fram ett bra exempel på en intressant helhet; nära huvudbyggnaden anlägger man en artrik formträdgård och sedan låter man stegvis trädgården bli mer naturenlig för att passa ihop med omgivningen (2006, s.37).

4.4 Ljus

Ljuset är livsviktigt för våra växter, ljuset gör inte bara att de växer men påverkar även hur de växer; bladens färg och struktur, blomning och blommornas färg och även bär-och fruktproduktion (Heiskanen, et.al. 2006, s.40). Ljuset styr också åt vilket håll växterna växer, t.ex. trädets topp växer starkare mot solen (Heiskanen, et.al. 2006, s.40). Ljus och skugga har således en ledande roll i hur din trädgård utformas (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.78). Vanligtvis delas växter upp enligt kategorierna sol, halvskugga och skugga. Arterna i kategorin ”sol” är många och de klarar sig oftast också bra i halvskugga; samma gäller arterna som kategoriseras i ”halvskugga”; de klarar sig också bra i sol. Skuggväxterna klarar sig dock inte i hel sol och det varierar hur de klarar sig i halvskugga. (Heiskanen, et.al. 2006, s. 40).

Har man ett område som är täckt av skugga kan det löna sig att tänka på vad man skulle kunna göra för att skapa mera sol i området, t.ex. möjlig röjning. Detta kan dock vara krävande och då är skuggväxter ypperliga; stora, ljusa blad skapar då en känsla av ljus. (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s. 78) Har du däremot inte tillräckligt med skugga kan man skapa det, beroende på hurudan karaktär du vill att skuggan skall ha, t.ex. träd och buskar silar solljus medan t.ex. pergolor eller andra byggnader kan ge en mera tät skugga (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.79).

4.5 Jord

Bra jord är en förutsättning för att skapa en vacker och välmående trädgård (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s. 81). Jorden struktur byggs upp av hur mycket sand och lera den innehåller, och om den är sur eller alkalisk (basisk) (Smith, 2004, s.24).

Lerjord, t.ex. dränerar långsamt och släpper in lite luft och kan vara svår att jobba med; men kan också ses som näringsrik eftersom det är svårt för vattnet att leda bort näring (Smith, 2004, s.24). För att förbättra en lerjord kan du tillföra t.ex. kompost (Smith, 2004, s.24). Sandjord däremot är väl-dränerad och rötter har lätt att växa men torkar också snabbt, även i detta fall kan man tillföra kompost i ett försök att förbättra jorden (Smith, 2004, s.24).

Moränlera är i princip ett mellanting av sand och lera, jorden är svår att jobba med och själva förbättringen är samma som ovan; kompost; men denna gång i stora mängder (Smith, 2004, s.24). Blandjorden däremot är precis vad vi alla önskar vi hade i trädgården; en perfekt blandning av lera, sand och morän (Smith, 2004, s. 24). Jorden spelar som sagt en stor roll i hur växterna trivs i din trädgård, pH-värdet spelar inte lika stor roll eftersom de flesta trädgårdsväxterna är relativt toleranta för olika pH-värden, men det är mängden kalk som avgör surhetsgraden (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.82). Mycket kalk gör jorden basisk, lite kalk gör jorden sur; pH-skalan är 0–14, 7 är neutralt; växter föredrar i allmänhet ett värde mellan 5,5–7,5 (Smith, 2004, s.25). Rosenholm & Rosenholm poängterar att man kan vara försiktig med kalkning av trädgården eftersom det oftast är onödigt och många trädgårdar har farit illa av för mycket kalk (2007, s. 82).

4.6 Odlingszon

Då man väljer vedartade växter skall man i förstahand ta i beaktande deras odlingszon och krav på växtplats (Heiskanen, et.al. 2006, s. 45). Finland delas upp i åtta olika växtzoner, dessa beroende på geografiska faktorer och klimatet, t.ex. plats, växtperiod och hur lång vintern är (Heiskanen, et.al. 2006, s.45). Då man inhandlar växter hittar man ett romerskt nummer på plantans lapp och denna indikerar vilken växtzon plantan skall klara sig i, med andra ord hur långt norrut växten klarar av att växa, blomma, producera skörd och har tillräckligt med tid att förbereda sig för vintern (Heiskanen, et.al. 2006, s.45). Växtzonerna berör inte perenner eller sommarblommor, och zonernas gränser är inte exakta (Heiskanen, et.al. 2006, s.45).

5 Tomten

5.1 Befintliga växter

Rosenholm & Rosenholm lyfter fram hur viktigt det är att tänka efter före man går och tar bort befintliga växter i trädgården. Detta eftersom det hos oss kan ta upp till 30 år för att få ett ståtligt träd (2007, s. 84). Om man då i planeringsprocessen märker att ett eller flera stora träd är i vägen för planen menar Rosenholm & Rosenholm att det är bättre att göra kompromisser i planeringen istället för att plantera nya träd, eller flytta de befintliga (2007, s.84). Tillbringa lite tid med att se kritiskt på trädgården som den är, försökt se både det goda och det onda innan du gör några större förändringar (James, 2019).

Det kan även ta några år innan du ser vad träden har att erbjuda din trädgård, och även om många nyinflyttade genast vill kapa ner och skapa nytt föreslår Rosenholm & Rosenholm att man avvaktar och tar sin tid innan man börjar om (2007, s. 85).

Storvuxna, vedartade växter kan vara svåra att flytta, vill man dock ge det en chans är bästa tidpunkten antingen sent på hösten eller tidigt på våren; perenner och yngre vedartade växter går lätt att flytta då under samma tidpunkt som ovan, förutom perenner som också går bra att flytta även under början av växtsäsongen (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.85).

5.2 Vad skall sparas?

Före man börjar röja en tomt bör man, som ovan sagt, bestämma vilka växter man vill spara till den nya trädgården, när man sedan valt vilken växtlighet som skall sparas bör man påbörja arbetet redan ett år i förväg (Heiskanen, et.al, 2006, s.54). Till exempel trädens och buskarnas rötter är bra att kapa av i förväg så att de har tid att förnya sig innan själva markarbetet påbörjas; man kan även röja runt de träd och buskar som skall sparas så att växterna hinner vänja sig vid förändrade vind- och ljusförhållanden (Heiskanen, et.al, 2006, s.54). Är man tvungen att utföra markarbeten i närheten av träd och buskar är tumregeln den att man inte skall gräva under radien av (t.ex. trädets) krona; i värsta fall under halva radien, men mer än detta gör att plantans rötter skadas så mycket att det finns risk för att trädet skall falla (Heiskanen, et.al. 2006, s.54).

5.3 Bestämmelser

Bestämmelserna varierar kommunvis, men en gemensam regel finns det för byggobjekt; slutresultatet måste passa ihop med byggnaderna och omgivningen (Rahikka & Söderström, 2015, s.59). Det finns ofta många bestämmelser och rekommendationer: staketets höjd, dess material och placering, hur mycket av tomtens areal som skall sparas naturenligt, hur grund- och regnvatten skall dräneras och vart sopkärl, postlåda och gästparkering skall placeras (Rahikka & Söderström, 2015, s.59).

Då det kommer till gångar och parkering bör man ta i beaktande att trafiken skall vara så smidig och säker som möjligt, infarten från gatan är ofta redan färdigt bestämd (Rahikka & Söderström, 2015, s.59). I många kommuner bör man även göra en anmälan innan man hugger träd på nya tomter, samma gäller markarbeten; särskilt då det handlar om att förändra höjdskillnader (Rahikka & Söderström, 2015, s.59).

Bestämmelser som gårdens gränser varierar de också enligt kommun men tumregeln lyder att staket och planteringar bör vara ungefär 40 cm in på egen tomt, när det kommer till olika byggprojekt och planteringar som avgränsar till en granne rekommenderas det också att berätta om planerna innan (Rahikka & Söderström, 2015, s.59).

6 Design

När det kommer till själva design delen av trädgårdsplaneringen är det fördelaktigt att ha samma inställning som när man designar ett hus; rummen skall hänga ihop med varandra; detta höjer inte bara det estetiska värdet mer kommer även att resultera i en mer funktionell trädgård (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.89). Första frågan som då dyker upp är kanske ”Hur vill jag att min trädgård skall se ut?”, när det kommer till stilar och teman i trädgården kan man såklart söka vilken som bäst passar dig, vad som du tycker är vackert, men det finns ingen orsak att låsa sig vid strikta regler (Eriksson, 2003, s.24). Gör en lista av funktioner som du behöver i trädgården, viktiga är t.ex. infarten, rekreationsområden och parkering (Eriksson, 2003, s.24).

Börja med att fundera på om du skulle vilja ha en typisk formträdgårds infart, rak med rabatter på sidorna, eller kanske skulle infarten vara böjd och kanske skulle det räcka med några stenar eller ett buskage med olika växter såsom i japanska trädgårdar (Eriksson, 2003, s.25). När du har kommit såhär långt, och gjort de första besluten skall du se att resten av designprocessen löper smidigare (Eriksson, 2003, s.25).

6.1 Struktur

Rosenholm & Rosenholm lyfter fram att första steget borde vara att rita en plan, gärna skala 1:100 (en centimeter på ritningen är en meter i verkligheten), rita sedan hus och staket och annat som inte går att flytta på, och fortsätt sedan genom att rita t.ex. sandlåda, kompost och sittplatser, på separata pappersbitar så att du lätt kan placera dom (och omplacera) på ritningen (2007, s.90).

När du har kommit så långt att du vet var olika funktioner skall ligga i trädgården kan du börja skissa på själva planlösningen, undvik för små detaljer eftersom detta lätt kan ge ett oroligt intryck, även här lyfter Rosenholm& Rosenholm upp hur mycket vi har att vinna på att använda samma principer som vi skulle använda inomhus när vi planerar vart vi lägger våra möbler (2007, s.91).

6.2 Harmoni

En harmonisk trädgård byggs upp av proportioner och former.

Med proportion menar man hur växternas storlek och avstånd upplevs i förhållande till hus, varandra och omgivningen. (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.94) Hur man klarar av detta är genom att helt enkelt öva; ögonen behöver övning för att få en förståelse för vilka avstånd som ser estetiskt tilltalande ut (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.94). Rosenholm & Rosenholm poängterar dock även att det kan vara svårt att föreställa sig hur växterna kommer att se ut i framtiden, men att huvudsaken är fortfarande att man själv trivs i sin egen trädgård (2007, s.95). Former bidrar också till hur man upplever en trädgård, Rosenholm & Rosenholm för fram två olika exempelträdgårdar, ena med gräsmatta, två fruktträd och en låg perennrabatt vid huset, den andra med häck, flera träd, en spaljé, planteringar med växter av olika höjd och form, samt även en avdelande låg häck inne i trädgården och frågar sedan läsaren var de skulle trivas bättre, var skulle du trivas bättre (2007,s.96)?

Proportion och form skapar trivsamhet och trädgårdar i harmoni lockar oss även att upptäcka och skapar trygghet (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.96).

6.3 Rum

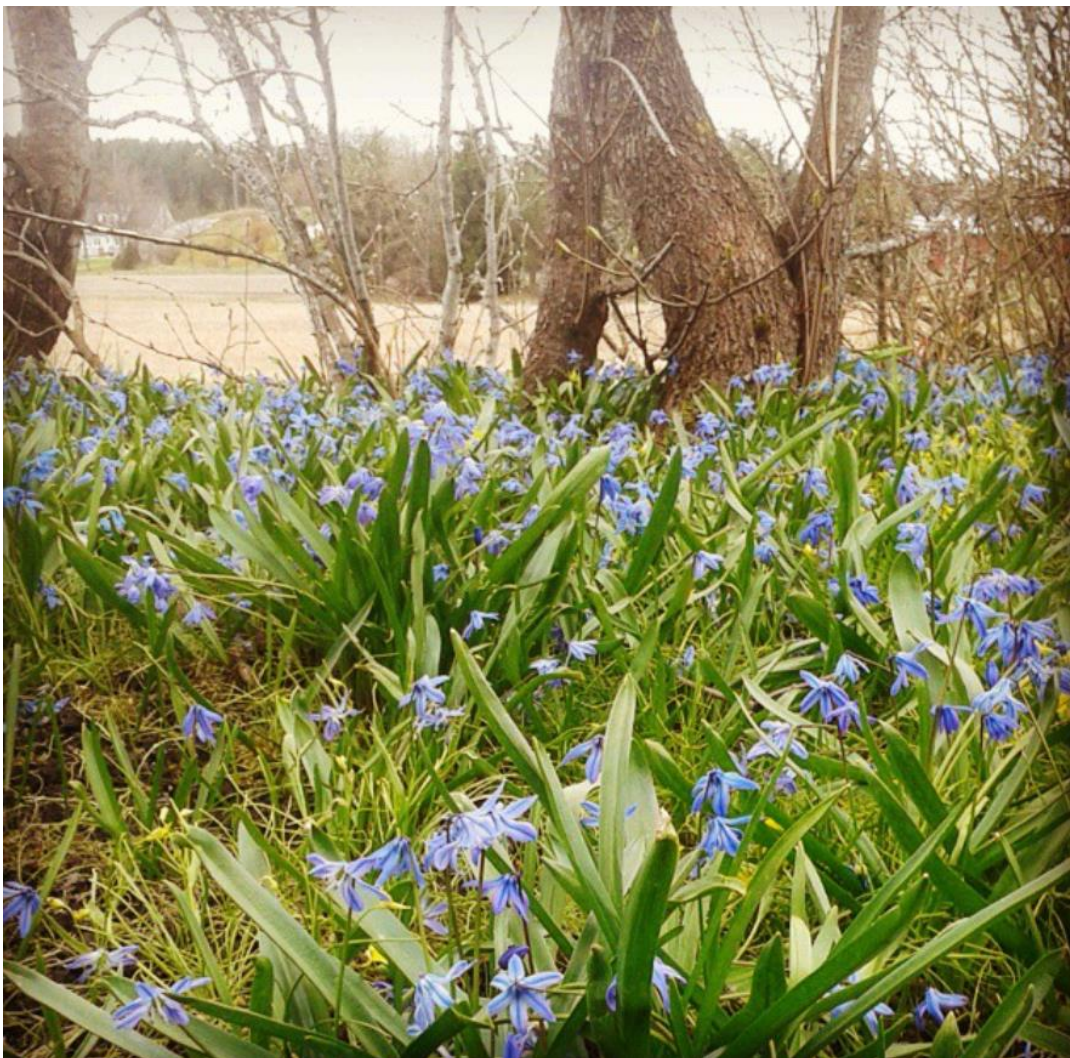
Genom att skapa olika rum i trädgården skapar man områden utomhus som påminner oss om bekanta strukturer såsom väggar, golv, dörröppningar och tak (Smith, 2017 & Widlund, 2009, s. 20; The house beautiful team, 2019). De ger även utrymme för lekfullhet och nyfikenhet i trädgården eftersom man blir lockad att utforska (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.111; The house beautiful team, 2019. Rumsindelning i trädgården ger dig även mera frihet att använda olika växter eftersom samhörigheten i trädgården inte blir rubbad lika lätt, även här kan man dra en parallell med inredning inomhus; man kan ha olika stilar i olika rum men stora helheten bör vara lika så att det fortfarande känns som om man är i samma hus (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.112; The house beautiful team, 2019).

Några saker man bör ha i bakhuvudet medan man planerar rum i trädgården är att inte göra för många små rum och att inte heller vara rädd för att ha öppenhet i trädgården; man skall inte underskatta kraften av ett tomt rum (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.114). Som väggar kan man använda t.ex. friväxande häckar, staket, buskage eller formklippta häckar.

Försök svara på frågorna ”Hur mycket utrymme har jag att erbjuda?” och ”Vad vill jag skapa för stämning i min trädgård?”. (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.118) Kom också ihåg att man kan kombinera ovannämnda, och även ha väggar som varierar i storlek (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.119).

Efter väggarna kommer taket och golvet, taket kan i princip bestå av träd eller en konstruktion (t.ex. en pergola); träd skapar ett fint samspel mellan ljus och skugga och finns även att få i många olika storlekar vilket gör att man relativt lätt kan hitta ett träd som passar perfekt till just din trädgård; en pergola däremot kan bli dominerande i trädgården, men rätt placerad och t.ex. draperad av ”Blåregn” blir verkligen ett dröm tak (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.121).

Trädgårdens golv är vanligtvis gräs, mjukt under fötterna och lättskött (se fig.3), men i en större trädgård kan man även ha inslag av t.ex. grus för att skapa variation; var även här dock aktsam eftersom stor variation kan ge ett oroligt intryck; i en mindre trädgård är det fördelaktigt att t.ex. ha större stenpartier eftersom de är slitstarka och kräver lite underhåll (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s. 124).



Figur 3. Varför inte ha ett golv av blåstjärnor som visar sig tidigt på våren? (Bild: Sofia Rosenblad, 2015)

6.4 Vyer och perspektiv

Målet med att rama in en vy är att dra uppmärksamheten till ett objekt eller en scen, detta kan uppnås genom att öppna en siktlinje till det man vill visa, och genom att skärma av de distraherande faktorerna runtomkring (Smith, 2017). Vyer inne i eller utanför trädgården kan ramas, medan fönster och dörröppningar fungerar som ramar för vyerna utomhus (Smith, 2017). Johnsen talar om hur man kan använda sig av en teknik han kallar ”gömma och hitta”, vilket i princip betyder att man halvt gömmer antingen en vy eller ett objekt i trädgården för att skapa en illusion av distans (2019). Ett halvt dolt objekt lockar även besökaren att utforska området eftersom ”mysteriet av det osedda” kan vara väldigt hypnotiserande; om man bara ser en del av en vy är oddsen också högre att man vill röra sig framåt i trädgården (Johnsen, 2019). Man kan dölja delar av trädgården genom att plantera växter med stora blad eller genom att vinkla en stig eller trappa; man kan t.o.m. skapa ett skuggigt område vilket gör att området ser ut som om det avtar bortåt (Johnsen, 2019).

Ett annat knep man kan använda sig av är att ”låna en vy”; vilket innebär att man använder sig av en vy, stor eller liten, som ligger utanför trädgården för att locka ögat (se figur 1) (Johnsen, 2019). Man kan t.ex. låna vyn av en byggnad som ligger längre bort, ett berg eller varför inte grannens gran; för att göra detta kan man t.ex. behöva göra staketet lägre, eller hålla häcken en viss höjd för att kunna se över dem, eller så kan man behöva klippa några kvistar från ett brett träd för att kunna visa någonting som ligger längre bort (Johnson, 2019).

Annat man kan göra i trädgården för att lura ögat är t.ex. att på korta eller små avstånd göra linjerna lutande inåt och på så sätt göra att de verkar större än vad de är (Johnson, 2019). Och slutligen det bästa knepet av dom alla; framhäva vackra vyer; det är nästan omöjligt att motstå en frestelse att klättra till en högsta punkten för att kunna beskåda vyn som öppnar sig (Johnson, 2019).



Figur 4. Exempel på hur blicken kan lockas framåt med hjälp av vyer. (Bild: Sofia Rosenblad, 2016)

Johnson menar att om man har en möjlighet att på en hög punkt skapa utrymme för en bänk så är det värt det för att kunna ta en stund och beundra vyn neråt. Det är det som gör utsikten så lockande – att vi för en liten stund är herrar över allt vi kan lägga ögonen på (2019).

7 Växter

När det kommer till trädgårdsskötselns grundidéer borde man tänka att alla delar i trädgården som inte har en specifik uppgift, borde vara täckt av växter, detta kan man såklart också se från motsatta håll; nämligen att hela tomten planteras full av växter och sedan gör man hål för hus, gångar, rekreation, lekplatser etc. (Eriksson, 2003, s.34).

Skulle man tänka på detta sätt skulle gårdarna troligtvis se väldigt annorlunda ut än de gör idag. Känns detta orimligt?

Planteringar kan göras på oändligt många olika sätt, det finns vintergröna växer, det finns kortvariga sommarblommor, det finns stora och små buskar, det finns träd som kan bli flera hundra år gamla; så även om man tänker att alla områden på gården som inte har en uppgift skulle ha någon sorts plantering på sig innebär det såklart inte att man pratar om tjockt, tätt buskage (Eriksson, 2003, s.34). Det kan vara en blomstrande äng eller ett område täckt med väldoftande rosor, eller så kan där växa massor av vallmon som blommar på våren eller varför inte ett stort område fyllt av bär och frukt som man på hösten kan gå plocka (Eriksson, 2003, s.34).

Gården kan även bestå till mesta dels av berg och stenar och gräs som växer där det är möjligt, en gård som denna är lättskött (Eriksson, 2003, s.34)! Om man vill nå ett bra resultat bör man spegla naturens egna förutsättningar; alla växer i en blombänk måste ha samma växtkrav; de måste också kräva ungefär samma mängd sol och vatten (Eriksson, 2003, s.34). En av de viktigaste frågorna när man väljer växer är ”Hur stor kommer den här växten att bli?” och ”Hur snabbt växer den?”, vad gäller planteringsavstånd är tumregeln att växten om fem år kommer att nå sin slutliga storlek, tills dess kan man fylla tomrum mellan växterna med t.ex. ettåriga växter eller perenner (Eriksson, 2003, s.34).

Ha även i tankarna idén om att även om självaste blommorna på växten är väldigt attraktiva, så finns det ju faktiskt många växter som erbjuder mer än bara sina blommor. Om man ser förbi bara blomstren och också använder sig av bladverket, frukten och barken så kan man upptäcka ett år runt nöje av färg, form och textur. (Schulman, 2006)

7.1 Tänk stort

Det kan hända att man gärna skulle börja planeringsprocessen med att välja ut sina favorit växter; men för att få en sammanhängande trädgård lönar det sig alltid att planera stommen först (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.209). Viktigt är det även att komma ihåg att växter har behov, även om du väldigt gärna skulle vilja ha en viss växt på en viss plats betyder det inte att det kommer att gå som du har planerat. Kom således ihåg att t.ex. en skuggväxt är en skuggväxt för en orsak, den trivs inte i solen. (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s. 211)

Var skall man då börja? Rosenholm & Rosenholm jämför det med den ”fasta inredningen” inomhus, det som man inte gärna gör om ifall man vill göra en liten renovering; samma gäller utomhus i trädgården (2007, s.214). Här kan man då t.ex. tänka på formklippta häckar, vad som ramar in dina olika uterum, tänk på vad som kommer att synas på vintern när bladen faller (se fig. 5) (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.215)!



Figur 5. Tänk även på hur växterna upplevs på vintern. (Bild: Sofia Rosenblad, 2016)

Denna ”struktur” kan även uppnås med t.ex. pergolan eller andra byggda element, eller stora träd, huvudsaken är att man har någonting som delar in trädgården i olika rum eller områden (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.215).

Vanligtvis är det en självklarhet att det behövs växter i trädgården, redan då man börjar anskaffningen kan det vara bra att fråga sig själv ”Vad är växternas uppgift i trädgården?” (Eriksson, 2003, s. 71). Denna fråga kan kännas konstig, men Eriksson menar att om man utgår från växternas uppgifter så blir planeringsarbetet lättare och genom att ta i beaktande hur växterna kommer att se ut i framtiden kan man eliminera extra arbete framöver (2003, s.71).

Som exempel lyfter Eriksson fram hur man kan välja en växt för dess frukt, men hur man då även kan tänka på växtens estetiska värde, t.ex. Aronia som på senaste åren blivit populär som häck och vindskydd, men bären är även smakliga och kan användas till sylt; detta är alltså ett praktexempel på en växt som uppfyller flera funktioner i trädgården (2003, s.71). Ett annat är t.ex. Spireor som oftast planteras för sina fina blommor men endast blommor i någon vecka per år, och då kan man fråga sig själv ”Vad är växtensuppgift de resterande 50 veckorna av året?”, och passa på att plantera växten så att den samtidigt fungerar som t.ex. insynsskydd (se fig.6) (Eriksson, 2003, s.72).

Såklart är det även viktigt med det estetiska som växterna kan erbjuda oss, en grön lövmassa skapar en känsla av lugn och trygghet, det är otroligt vackert och många av oss som bor i norden väntar hela vintern på våren då man igen får uppleva hur naturen vaknar, bladen grönskar och blommorna blommor (Eriksson, 2003, s.73).

När man planerar planteringar kan man förutom blommornas färg även jämföra både stammarnas och bladens färg; även dessa finns i en varierande färgskala (Eriksson, 2003, s.73).



Figur 6. Ha i tankarna vad växternas uppgift är under hela året, ovan ett exempel på hur växter utan blad på vintern fortfarande kan bidra som insynsskydd. (Bild: Sofia Rosenblad, 2016)

7.2 Buskar och planteringar

Trädgårdens karaktär byggs till stor del upp av dess växter, träd, buskar och möjligtvis en ståtlig perennbänk.

En välskött trädgårds skönhet får en att stanna till men för att nå detta ”lilla extra” krävs entusiasm, lämplig jord och lite kunskap; nedan kommer ett exempel på hur man kan uppnå detta. (Eriksson, 2003, s.75)

När man börjar välja buskar till t.ex. rumsindelning eller insynsskydd, kan man använda sig av liknande växter för att skapa grunden, detta skapar ett enhetligt intryck, växternas höjd bestäms såväl av planterings yta samt av miljön.

Ju större yta man har desto högre buskar kan man välja, för att skapa ett helt skyddat och spännande område bör man välja buskar som är så höga att man inte kan se över dem. Här och var kan man lämna öppningar, som lockar ögat och skapar perspektiv; väljer man att inte lämna öppningar kan man t.ex. placera en spegel eller en stor kruka (tom eller inte) för att bryta det monotona (se figur 7). (Eriksson, 2003, s.76)

Om buskarnas höjd är lägre, ungefär en meter, kan man liva upp vyn med några antingen högre eller lägre grupper av buskar, eller lämpligt stora träd, och fylla i planteringen med perenner längst fram; på detta sätt får man lätt en varierande men harmonisk plantering (såväl i färg som i form) som kommer att hålla sig vacker i flera år framåt (Eriksson, 2003, s.76).



Figur 7. Allt i trädgården behöver inte vara allvar, kom även ihåg det lekfulla. (Bild: Amanda Rosenblad, 2016)

Oftast räknar man med att planteringarna når sin slutliga form inom tre år, för långsamt växande arter tar det såklart längre. När växtligheten då har etablerat sig måste den vara så tät att man inte ser markytan; på detta sätt finns det inget utrymme för ogräs. (Eriksson, 2003, s.76)

Eriksson lyfter fram några tips som kan hjälpa dig i växtvalet; t.ex. kan man använda sig av växter som trivs i samma biotop, eftersom dessa växter trivs bra tillsammans i naturen kan man dra slutsatsen att de också kommer att trivas i likadan jord, kräver lika mycket solsken, lika mycket vatten och så vidare (2003, s.76). Bästa sättet att bilda ett begrepp om vilka växter som trivs ihop är att helt enkelt hålla ögonen öppna då man vandrar i naturen och börja lägga märke till vilka växter som ofta växer tillsammans (Eriksson, 2003, s.76).

Ett bra exempel är ”Rhododendron”, de trivs bara i sur jord, med lågt pH, ursprungligen hittar man ”Rhododendron” i kärr där de får skugga av skogens träd; i liknande jord kan man således hitta blåbär och olika arter av ljung (Eriksson, 2003, s.79).

”Rhododendron” passar i en trädgård som har varit skogsmark, och som marktäckande växt kan man t.ex. använda sig av lingon eller andra naturligt förekommande skogsväxter (Eriksson, 2003, s.79).

När det kommer till valet av växter kan man som sagt utgå från olika vinklar; planteringar kan vara höga eller låga, trivas i sand eller lerjord, skugga eller solsken, men det är detta som gör valet av växter så spännande och intressant; *ibland misslyckas man och då finns det inget annat att göra än att pröva på nytt* (Eriksson, 2003, s.79).

För att hjälpa med växt val kommer vi att gå igenom växtvalen i trädgården, steg för steg, i storleksordning. Steiner säger att regeln är att plantera från stort till smått; börja med träd, sedan buskar, sedan perenner och slutligen marktäckare (2015).

7.2.1 Träd

Bara ordet ”träd” väcker känslor; svalka, skugga, grönska, vinande vindar; det bör finnas träd i en trädgård för att få en känsla av ”helhet” menar Eriksson, det är ju ändå från träden som trädgården fått sitt namn (se figur 8). Det är träden med sin, i vissa val, massiva storlek som har kraften att totalt ändra vårt intryck av en trädgård, den kan variera från trång till pompös – tom till ståtlig (2003, s.83).

Träden bär frukt, man kan klättra i dem, leka i dem, bygga kojor och när de kapas ner används stammen till att bygga hus och möbler och såklart bör man ju även lyfta upp hur stor roll träden spelar i det stora hela; som luftrenare och till detta hör också alla de känslor som vi människor alltid har förknippat med träd (Eriksson, 2003, s.83). Nuförtiden är tomterna mindre än de varit förut, och det ryms helt enkelt inte lika stora träd längre, även här är det fördelaktigt att dra nytta av naturen, och observera hur stora träden kan bli (Eriksson, 2003, s.83). Eriksson lyfter fram faktumet att växter mår bäst när de får växa så som de är menade att växa, utan konstant beskärning; det är i sitt naturliga tillstånd de blommar som vackrast och växer finast (2003, s.83).

Träden växer även mer eller mindre under hela sin livstid, när man då försöker välja ett träd bör man ta i beaktande hur trädet kommer att se ut om, 10, 15, 20 år (Eriksson, 2003, s.85).



Figur 8. Trädens karaktär ändrar hur man upplever en trädgård. (Bild: Amanda Rosenblad, 2016)

7.2.2 Höga buskar och små träd

Till gruppen av höga buskar och små träd hör många av favoriterna i våra trädgårdar; syrener, rosentry, bärhäggmispel, schersmin och många fler (Eriksson, 2003, s.82). På små tomter skall man akta sig för att plantera för höga buskar, man bör komma ihåg att om några år kan de vara 4-5 meter höga och lika breda (se figur 9) (Eriksson, 2003, s.82).

*I många fall kan det löna sig att plantera en relativt stor buske istället för ett träd, några exempel är bärhäggmispel och ginnalalönn; bärhäggmispeln (*Amelanchier alnifolia*) växer upp till fem meter, ginnalalönnen ännu några meter högre (Eriksson, 2003, s.82).*



*Figur 9. Höjdskillnader, såväl i terrängen som i växt val, skapar ett intressant blickfång.
(Bild: Sofia Rosenblad, 2016)*

Syrener och hortensior, är buskar som lämpar sig väl som både solitärbuskar och små träd, de växer dock inte lika höga som ovannämnda (Eriksson, 2003, s.82). I äppelträdens familj (*Malus*) finns det flera olika arter av prydnadsäppelträd, och i familjen *Prunus* (plommon, körsbär), finns det flera mindre arter som är otroligt vackra både på våren när de blommar och på hösten när de bär frukt (Eriksson, 2003, s.82).

7.2.3 Medelhöga växter

I en rabatt med olika storlekars växter har såklart inte klara gränser, medelhöga växter kan vara höga gräs, låga buskar eller väldigt små träd, i denna grupp finns det många valmöjligheter (Eriksson, 2003, s.82).

Av perenner är det bäst att välja växter som klarar sig utan stöd; medan man i t.ex. steniga partier kan välja låga buskar såsom den häckberberis (*Berberis thunbergii* 'Bagatelle') blir bara ungefär 30 cm hög, vilket gör att den passar utmärkt med andra xerofila växter (Eriksson, 2003, s.82). Framför något högre buskar kan man plantera låga buskar eller perenner som gör att trädgårdens kant börjar likna en miniatyrskogskant (Eriksson, 2003, s.82).

7.2.4 Marktäckande växter

De lägsta växterna på planteringsytan är marktäckande växter, till dessa hör några lågt växande perenner samt lingon, blåbär och ljung; några exempel på lågt växande buskar är kryp oxbär och olika slags vide (Eriksson, 2003, s.80). Vintergröna, permanenta marktäckare är låga enar och kryp tuja, de vanligaste låga perennerna är olika arter av fetknoppar (Eriksson, 2003, s.80). Av timjan finns det flera olika fina arter som växer som en matta i trädgården; dessa bidrar även med god doft och vackra blommor, det är även allt populärare med stenpartier i trädgården där man kan plantera några lågt växande, krypande arter och några höga växter för att skapa en lättskött, estetisk trädgård (Eriksson, 2003, s.80). Under träd och höga buskar kan man ha skuggväxter, ca 50–75 cm höga, eftersom det kan vara svårt att få gräs att växa bra där; istället brukar slutresultatet bli antingen mossor eller ogräs (Eriksson, 2003, s.81).

När vi människor går över en mjuk gräsmatta på en solig sommardag är det sällan vi funderar över vad gräset egentligen är; även om gräsmattan är en av de väsentligaste delarna i våra trädgårdar (Eriksson, 2003, s.35).

Egentligen borde man endast så gräsmatta på områden där man planerat någon sorts aktivitet, vanligtvis olika bollspel eller andra lekar; eller varför inte ligga på en pläd och njuta av solen?

Gräsmattan kan såklart också ha estetiska värden, om man under planeringsstadiet kommer fram till att gräsmattan behövs för att göra trädgården vacker är det såklart att en sådan skall sås (Eriksson, 2003, s.35).

8 Gångar och byggda ytor

När vi förflyttar oss från ett ställe till ett annat eller bara rör på oss för nöjes skull, väljer vi automatiskt den lättaste vägen; samtidigt önskar de flesta av oss att gångarna och vägarna skall vara så bekväma och vackra som möjligt (Eriksson, 2003, s.29). Det är ju såklart inte särskilt trevligt om man i regnet på väg till bilen fastnar med klackarna i leran, eller då du mitt i matlagningen vill springa ut efter några örter vill du ju såklart att det skall gå smidigt, eller om du skall gå med brickan full av kaffe och bulle till lusthuset är det ju bäst att vägen är kort och stabil (Eriksson, 2003, s.29). Är en trädgård ens en trädgård utan gångar, stigar eller sittplatser? När man planerar trädgården är det bra att först definiera var det är bäst att gångarna skall gå och varför de behövs, det lönar sig inte att t.ex. planera en gång genom en plan yta som som hel skulle vara ypperlig till barnens bollspel (Eriksson, 2003, s.29).

I gamla trädgårdar fanns det ofta många gångar och promenadstigar lite här och var, de var vackert gjorda och bildade i planen ett specifikt mönster; de ledde till olika delar i trädgården och var kantade på ett lockande sätt, om det finns utrymme på din gård och om stilen passar ihop med planen är gångar som dessa trevliga (Eriksson, 2003, s.29). Man kan då göra de antingen enligt klassisk stil (raka) eller varför inte böjda som man skulle i en mera landskapsenlig stil; gångarna kräver dock underhåll; så om man vill ha en lättskött trädgård skall man satsa på att bara göra gångar som verkligen behövs (Eriksson, 2003, s.29). När det kommer till gång bredden brukar man utgå från ändamålet – huvudgången skall vara tillräckligt bred för två personer att gå bredvid varandra (1.2 meter eller mera); men kom ihåg att även ta i beaktande växterna ifall att du vill att de ska få välla ut över gångarna (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.145).

Förutom vägar och gångar i trädgården behövs det såklart också ett flertal olika ytor för antingen rekreation eller som man kan använda för andra ändamål; t.ex. område för sopkärl eller grillområde eller t.o.m. parkering (Eriksson, 2003, s.29).

Rekreatiomsområdet blir trevligare om det är någotsånär plant, och det är inte alltid roligt att få våta fötter i en daglig gräsmatta. Rekreatiomsområdet har allt mer blivit som ett extra rum utomhus – ibland matsal, och om vädret tillåter, ibland ett vardagsrum; det måste också vara ett område där man kan sola, eller sitta och läsa en bok och slappna av.

På många gårdar är det en självklarhet vart man planerar detta område, men man kan också försöka tänka på flera alternativ; fundera då på var är det morgonsol? Var är de bästa vyerna? Var finns den bästa kontakten mellan ute rum och inne rum?

Eller var finns det bästa insynsskyddet? Om gården är stor kan man såklart ha flera rekreatiomsområden, och låta deras uppgifter skilja sig från varandra; t.ex. ena kan vara nära huset, den andra en bit bort – kanske dedikerad till solbad och djupa tankar eller varför inte en hemlig kaffehörna? (Eriksson, 2003, s.31)

När det kommer till barnens lekplats är det ungefär samma krav som gäller som för ovannämnda; tillräckligt med sol, vindskydd och en känsla av öppenhet. Barn trivs bäst om man kan ha ryggen mot skyddet (t.ex. växtlighet) och en rolig vy åt andra hållet; förutom detta bör man även välja ett område som vuxna lätt kan ha koll över. Det är såklart även väldigt viktigt att se till att lekområdet är säkert! (Eriksson, 2003, s.32)

Andra områden som kan vara viktiga att planera in är kompost och tvätt ställning; tipset för dessa är att välja platsen med omtanke, för att inte behöva flytta t.ex. komposten senare (Eriksson, 2003, s.32).

8.1 Sittplatser

Även om du inte tycker om skötsel eller andra trädgårdsarbeten menar Rosenholm & Rosenholm att det alltid lönar sig att satsa på en, gärna flera, sittplatser i trädgården; och att den bör vara vacker och bekväm så att du säkert kan slappna av (se figur 10) (2007, s.160). Små, lätta möbler kan man pröva sig fram med eftersom det problemfritt går att flytta; (se figur 11) medan större, fasta utemöbler kräver mera eftertanke eftersom var man placerar sina ute möblemang kommer att påverka hur trädgården upplevs (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.161). En bra och praktisk sittplats skulle t.ex. vara utanför entrén; möjligtvis även en större sådan beroende på om du vill kunna äta lunch eller middag ute – försök observera var solen är under vilka tider på dagen för att få klarhet i var du skall placera dina sittplatser (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.162).



Figur 10. När min farfar byggde hus, ville han kunna gå ut på sin terrass och se hur säden växer; placera sittplatser på ställen där du kommer att trivas. (Foto: Sofia Rosenblad, 2018)

Behöver du skugga kan du ta i beaktande träd, parasoll eller varför inte en pergola (Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.162). Vid utformningen bör man ha samma principer i tankarna som vid utformningen av lekområden – åtminstone två ”väggar” eftersom öppna ytor i detta sammanhang skapar en känsla av otrygghet.

Väggarna behöver dock inte vara höga och täckande; ta i beaktande vad som passar dig.
(Rosenholm & Rosenholm, 2007, s.167)



Figur 11. Flyttbara möblemang kan användas på många olika, kreativa sätt; ovan ett praktexempel från en regnig midsommar. (Foto: Amanda Rosenblad, 2017)

9 Enkätens utformning

Enkät som metodval kändes naturligt eftersom det är det mest praktiska sättet att nå flest antal medlemmar av Trädgårdsklubben; Renberg lyfter även fram hur bra det är att erbjuda en intervjuform som är mera på svararens sida; enkäten kan besvaras närsomhelst och man blir inte påverkad av personen som gör intervjun då man svarar (2018).

Förutom mest praktiskt anser jag även att det är det mest realistiska alternativet för denna studie, Renberg varnar för att enkäter kan bli ”trubbiga” och ”utan nyanser” och att man skall välja sina frågor noggrant för att få ett så omfattande svar som möjligt (2018).

Det är även viktigt att inte ställa för många frågor eller för långa, invecklade frågor, eftersom man inte vill att svararen skall tappa intresset; jag har således försökt hålla frågorna så inriktade som möjligt till de punkter jag fört fram i arbetet ovan (Renberg, 2018).

10 Enkätens resultat

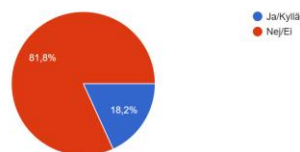
Enkätens syfte var att se om informationen som visat sig vara den viktigaste i litteraturstudien stämmer överens med vad den vanliga, hobby trädgårdsentusiasten anser vara viktigast samt att även lyfta upp några möjliga brister i teoridelen. Sammanlagt har enkäten 15 frågor, varav tio är öppna frågor och fem stycken är ja eller nej frågor med möjlighet att ge ett fördjupat svar. Enkäten delades på Kimitoöns Trädgårdsklubbs slutna Facebook sida där alla medlemmar hade möjlighet att delta; det fanns inga specifika avgränsningar för vem som kunde svara förutom att man skulle vara medlem i beställarens officiella grupp. Totalt fick enkäten tretton svar varav två är dubletter av varandra vilket innebär att elva svar är öppna för redovisning. Redovisningen kommer att gå igenom svaren en efter en för att skapa en lättföljd helhet, samt en stor del kommer att visas som figurer för att visa så exakt som möjligt svararens sinnesstämning, samtidigt som svaren då visas precis så som de var skrivna.

10.1 Slutna frågor

Tanken bakom första frågan var att få en grund uppfattning om svararen, med antagandet att svarare med en trädgårdsrelaterad bakgrund troligtvis skulle svara i likhet med teorin i litteraturstudien. Av de elva svararna hade dock endast två en trädgårdsrelaterad utbildning (se figur 12).

Har du en trädgårdsrelaterad utbildning? / Onko sinulla puutarha-alaan liittyvä koulutus?

11 svar



Figur 12. De flesta av svararna hade inte trädgårdsutbildning. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Första egentliga trädgårdsfrågan handlade om utgångsläget (se figur 13) och huruvida svaren utgick från en redan planerad trädgård. Följdfrågan var om de väntade innan de började göra förändringar, svaren blev så gott som 50/50 (se figur 14). Dessa två frågor var viktiga för att få en bild av vad svararna har för utgångsläge i trädgården.

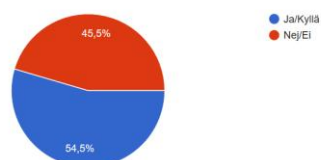
Började du från en nyanläggning eller utgick du från trädgården som den var när du köpte gården? / Aloittitko uudesta perustuksesta vai lähditkö liikkeelle puutarhasta niin kuin se oli kun ostit tilan?

Fortsatte där de förra ägarna slutat -ca 20 år före min tid
The garden was as old as the house 1950
Utgick från hur trädgården var vid husköpet.
Som den var när jag köpte den.
Vanha pihapiiri
Ny
Det fanns inte mycket.
Jag planerade och gjorde adekvata ändringar i trädgården som den var.
Nyanläggning
Vanhasta puutarhasta.
Gammal, men ganska så oskött och "tråkig" trädgård hade huset vi köpte. Utmanande då den till stor del ligger på berg, men ett härligt litet växthus i alla fall.

Figur 13. Endast två hade utgått från nyanläggning, medan de resterande utgick från en redan planerad gård. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Väntade du en tid innan du började planera? / Odotitko vähän aikaa ennen kuin aloitit suunnittelemisen?

11 svar

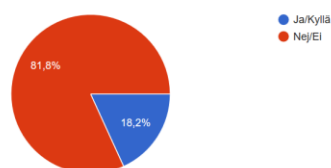


Figur 14. Väldigt tudelade svar, fastän de flesta utgick från en redan planerad tomt. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Följdfrågan gav svararen chansen att förklara vidare, de sju svaren är alla i samma linje; de flesta ville vänta och se hur trädgården såg ut före de gjorde några förändringar. De lyfter även upp poängen att beroende på när man flyttat in kan det hända att man inte ens kan se genast vad det finns för växter eller hur trädgården egentligen ser ut.

”Fast började förstås ”planera” i huvudet en hel del genast.” – ett av svaren som leder vidare till följande fråga; om de hade en klar plan (se figur 15).

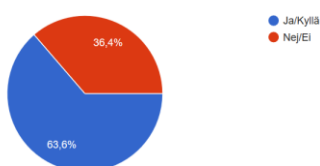
Hade du en klar plan före du började anlägga din trädgård? / Oliko sinulla selkeä suunnitelma ennen kuin aloitit puutarhan perustamisen?
11 svar



Figur 15. Endast en liten del hade en klar plan (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Fördjupningsfrågan som följde hade två svar, ena säger att planen var så gott som klar före, enbart för att slippa göra om något ställe i framtiden och för att komma överens med sambon. Det andra svaret är ”Jag ville ha den bekvämt handikappsvänlig för framtida behov”. Frågan som följde tangerade lite samma område, nämligen om svararna upplevde att de hade ett speciellt tema eller stil bestämd före de började planera; följdfrågans uppgift var att ta reda på tankarna bakom att välja en stil eller tema (se fig. 16 och 17).

Hade du en speciell stil eller tema som utgångspunkt? / Oliko sinulla erityinen tyyli tai teema lähtökohtana?
11 svar



Figur 16. Majoriteten av svaren var ja, svararna hade en stil eller tema bestämd före de började planera trädgården. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Om ja, vilken och varför den? / Jos oli, mikä ja miksi juuri se?

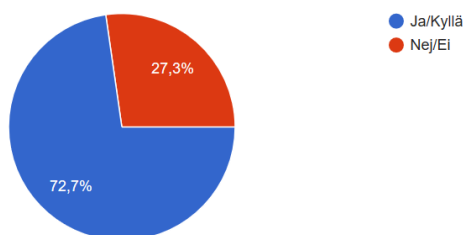
Eftersom huset/trädgården är från 1936 ville jag fortsätta den gamla stilen -med några moderna/spontana idéer
An English garden
En trädgård som bjuder in naturen, främjar naturens mångfald och som långt är ätbar för endera pollinerare eller människor, gärna båda. Men också med inspiration från den romantiska trädgården. Och i köksträdgården var utgångspunkten potagerträdgården.
Stenpartier o mycket blommor
Odla grönsaker, och eftersom det finns bara stenar i jorden, så måste det bli med pallkragar.
Fri rörlighet med eller utan hjälpmedel.
Luonnonmukainen, koska pidän siitä.
Svarade ju nej, men har ju nog en klar stil som hålls, men kan inte säga att den på något sätt är utgångspunkten.

Figur 17. Svaren angående tema. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Någonting som lyfts upp ofta i litteraturen när det kommer till trädgårdsplanering är hur viktigt det är med en ”rums känsla” i trädgården, följande fråga var då naturligtvis angående denna rumsindelning (se fig. 18 och 19).

När du planerade, tyckte du att det var viktigt med en känsla av rumsindelning? / Kun suunnitelit, oliko sinusta tärkeää että puutarhassa oli tunne huoneenjaosta?

11 svar



Figur 18. Svararnas vy om rumsindelningen och hur viktig den är i trädgården. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Om ja, varför? / Jos oli, miksi?

Olika "rum" i trädgården har ju gamla anor. Det ger en viss harmoni och väcker nyfikenhet -typ "vad kommer näst"
Trädgårdens grundstruktur med höjdskillnader, skugga kontra solig plats, lövträd kontra barrträdsdungar, häckar och rumsindelade träd etc gav delvis naturliga rumsindelningar med olika stämning. Det var "bara" att förstärka det som fanns. Rumsindelning gör trädgården intressant, men den är också viktig för att avgränsa olika funktioner i trädgården.
Eri toiminnot eri puolille pihaa.
Olika växter vill ha olika miljöer
För respektfull öppenhet för alla naturväsen att rumstera i.
Odling skilt. Kompost skilt från vistelseträdgård
Eri kohdat on erilaisia ja niiden on hyvä antaa olla omien vahvuksiensa varassa.
Känns mycket lugnare och redigare så, plus att man lättare kan "inreda" enligt vad man tycker om just då eller göra om en del av trädgården i något skede om man vill.

Figur 19. Fördjupningsfråga angående rumsindelningen. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Efter att ha fått en idé om rumsindelningen är det passande att flytta oss framåt till vad som kan finnas i rummen, medan vi fortfarande håller oss inom ramarna för vad som kan räknas "utgångsläget" (se fig.20).

Hur bestämde du vilka växter som skulle sparas? / Miten päätit, mitkä kasvit aiot säästää?

ALLT skulle sparas. Det enda som grovgallrades var bergenian..
Saved nearly everything
Fanns ytterst lite blommor och enbart några buskar, så behövde inte börja gallra ut något.
Det fanns väldigt lite planerat och det naturliga fick till stor del bli kvar.
Säästin kaikki, jotka luonnonvalinnalla viihtyivät tiettyssä paikassa.
Kastar aldrig en perenn eller buske :)
Det fanns en jättestor rhododendron, den klippte jag så liten som möjligt.
Gammaldags tidlösa växter
Fanns endast skog
Tunteella
Sparade bara dom som jag faktiskt tyckte om. Gav bort en hel del och flyttade sånt som var på "fel" plats.

Figur 20. Vad svararna hade för tankar kring sparandet av gamla, befintliga växter. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

10.2 Öppna frågor

Nu följer delen av enkäten där frågorna är mera öppna och välkomnar ännu mera svararen att gå in i detalj och svaren har en mer berättande karaktär.

Första frågan handlade om vyer och perspektiv, huruvida de hade dessa element i bakhuvudet under planeringsprocessen. En av svararna berättar ingående om sin trädgård på följande sätt; "Min tomt är 3700m² och av detta var ca 50m² blomland och resten manshögt gräs på gammalt 50m² potatissland och gamla 50m²jordgubbsland. Jordmånen 80% styv lera och den sluttande delen genomsläpplig sand/ängsmark. Nån egentlig planering till papper har jag inte..Det hade varit bra. Det första jag gjorde var några trädgårdsland våren 2009. En stor berså bestående av gallrade sälgbestånd och befintlig humle kom följande år.. Den har inplanterade bärbuskar mot väst-sydväst-söder och det har gett upphov till namnet Bärsån... Nu växer där också bortgallrade och välrotade korgvidestammar. De bärande delarna måste förnyas ca varannat/vart tredje år... Där finns en klätterros och tre olika clematisar också, förutom olika naturlommar och perenner. Syrener..sommarblommor som luktärter... En temasluttning - " Digibranten " - var första året helt i vitt..Digitalis/franskt kungsljus Flush of White /prästkragar etc Nu är det vallmo/ myskmalva /eryngium och annat..Massor + backtimjan och ...liljor...

Övre gården mellan hus och ladugård har av naturliga skäl fått mest uppmärksamhet. Dvs lättarbetad jordmån som med jordförbättring har blivit en slags cottage garden på 10 år. Jag är en återvinnare av rang och fick 2012 tag på 5 långa transportpallar..Två av dessa blev en turkos rosenport nere vid inloppet till den tilltänkta dammens första ända. (New Dawn klätterrosor ...Mmmm) De tre andra pallarna blev pergola under vardagsrumsfönstret.. De gav stöd åt den med åren ENORMA tidiga clematisen - som i sin tur har gett 3-4 stationära snokar ett fint solställe / fiskrestaurang -för jag ger mat åt dem genom fönstret...Rikskänt vid detta lag

2011 redan insåg jag att jag ville ha en damm..Eller rättare sagt :ett dammsystem.. Började handgräva en "pool" nere på åkern och hade väl själva gropen färdig då jag följande år började gräva en bäckfåra från övre gården ner mot gropen... Det ena gav det andra och projektet blev större än jag tänkt. En höftoperation kom emellan och först NU börjar målsnöret synas. Hade TÄNKTT vara miljövänlig och inte använda dammplast utan BENTONIT som isoleringsmaterial. (Det materialet ska du läsa om) MEN -nu har jag två lådor med en 6x6m och en 4x6 m dammplast på verandan.. I övrigt tillkommer fler rum i trädgården som följd av växter förökar sig /kommer till på plantbyten och impulsköp...

OCH naturligtvis -som en följd av dammgrävningen kom en mängd material till de blivande dammkantsplanteringarna.. (som nu skriker att det måste bli färdigt !!! -trots att det hävdas att: " en trädgård aldrig blir färdig " .. Det skulle vara TRIST att inte kunna planera in nya element...så en planering måste vara flexibel”.

En annan svarare säger ”Svår fråga, men Jo t.ex utsikten inifrån är jätteviktigt då vi har ganska stora fönster mot bakgården. Sen förstås "första intrycket" då man kommer upp till gården/huset. Och insynen från grannarna ska åtgärdas. Sittplatser och sånt hamnar kanske mer där det passar i terrängen, men eftersom vår gård ligger högst upp "på ett berg" så har vi automatiskt en bra utsikt åt alla håll och behöver inte planera in det så mycket. Men svaret på frågan blir väl JA”. Medan de resterande svarade alla i princip ett ja, alla med ungefär samma förklaring; att de ville ha någonting som skapar intresse i trädgården; alla förutom en, som svarade nej; de hade inte tagit vyerna i beaktande; ”Väldigt dåligt, tyvärr. Det borde jag ha haft, insåg jag snart.... Tex placerade jag komposten i siktlinjen....”.

Från vyer går vi vidare till svararnas favoritplats i trädgården, svaren där är alla i samma stil; om hur ingen egentligen har endast en favoritplats utan hur den kan variera från dag till dag, eller beroende på humör eller t.o.m. vilken tid på dagen man är i trädgården (se fig.21).

Vilken är din favoritplats i din trädgård? Varför just den? / Mikä on lempipaikkasi puutarhassa ja miksi juuri se?

HAR inte bara EN favoritplats. Bärsån - då humlen vuxit upp och ger skugga / Snokterrassen på kvällen /övre gårdens sitt-/gungområde där de tre stora ekarna redan på förmiddagen ger skugga / växthuset..som tjänar som lusthus de dagar det inte är full sol..
En trädgård lever ju hela tiden..Nya växter blommor , vädret ändrar etc
Roses lilies honeysuckle
Terassen med utsikt över bakgården med en åker bakom där vildblommor växer.
Oj, jag har så många favoritplatser! Det beror på väder, vad jag gör, tid på året och dygnet etc. Jag njuter speciellt av att vandra i trädgården från rum till rum. Syrenbersån är sval och skön en het dag, på våren är det skönt vid bodväggen i slen, jag älskar köksträdgården som ger mig mat, växthuset av återvinningsmaterial är en ny storfavorit, i fjärrsträdgården kan jag stå hur länge som helst och följa med fjärilar, bin och humlor, inomhus går jag från fönster till fönster och ser ut (viktigt att kunna njuta av trädgården inomhus!). Jag ser till att ha sittplatser överallt så att man kan slå sig ner och njuta.
Vanhan hevokastanjan alta näkee koko puutarhan.
Har flera båder soliga och skuggigt, lummigt och öppet

*Figur 21. De flesta svaren är i liknande stil; att man oftast har flera favoritplatser.
(Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)*

För att få en idé om vad som fungerat som inspiration vid planeringen av trädgården var följande fråga om svararna upplevde att de utgått från sina favorit växter (se fig.22). Svaren var relativt jämt fördelat.

Skulle du säga att du planerade utgående från dina favorit växter? / Käytitkö lempikasvejasi suunnittelusi pohjana?

Nej...Har väl egentligen inga direkta favoriter, utan favoriterna har blivit de som klarar sig... I år är bl.a aklejorna,stockrosorna och vallmorna absolut fantastiska.. Nya favoriter kommer till då man börjar kombinera "bredvid-växter".. Frökataloger och plantbyten inspirerar...
No
Nej!
Nej, absolut inte. Största delen av växterna härstammar från plantbyten och växter som spridit sig bra. Men i stor utsträckning har jag planerat trädgården utgående från pollinerarnas favoritväxter!
En, kokeilun pohjalta kasvit löytävät paikkansa.
Jepp
Varje år något nytt.
Ja
Jo. Nyttoväxter, bärbuskar. Gamla buskar o blommor
Kyllä.
Nej, mera från användning och ytor.

Figur 22. Svaren var även här delade. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

De följande frågorna kommer att handla mer om hur svararna upplever sin trädgård, mera vardagliga känslor trädgårdarna väcker. Första frågan handlar om vad svararen tyckte att var det svåraste och vad var det lättaste (se fig. 23).

Vad har varit det svåraste? Lättaste? / Mikä on ollut vaikeinta? Entä helpointa?

Jordförbättringen har varit kämpig och dyr..Trots att jag komposterar allt - inklusive tuppavfall (har bara utedass) har jag fått köpa otaliga pallar mylla.. Ogrärensning -ekologisk - en annan svår grej.. Lättast ??? Att störta in i olika projekt som BORDE ha planerats bättre 😊
Digging pruning trees the cost
Vad man skall plantera och vart.
Tjaa.... Svårt har kanske varit att hinna med allt man vill göra. Och att hålla sig från att inte slösa en förmögenhet på trädgård. Och svårt att bära hem säckvis med mylla som inte räcker nånstans. Och att orka vattna allt man planterar. Det lättaste är att det inte spelar nån roll om det blir "fel" för man kan göra om! Och dessutom finns inget rätt eller fel i trädgården enligt mig.
Kitkeminen, innostuminen on helppoa.
E man trädgårds galen och älskar blommor ,sten o mycket givande tungt och svettigt jobb
Accepterande av skönheten i plantor som är definierade som ogräs.
Att få det att växa i lerjord
Kokonaisuuden hahmottaminen. Jostain aloittaminen, kun niin paljon muuta odottaa.
Svårast att vara tvungen att tänka på budgeten och inte kunna göra så som man egentligen sku vilja ha det.

Figur 23. De flesta av svaren fokuserar på vad som varit svårast. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Följande fråga handlar om huruvida svararen sökte inspiration någonstans ifrån före de började planera sin trädgård, och även om det är något speciellt de önskar att de vetat innan de började planeringsprocessen (se fig. 24 och 25).

Sökte du stöd i litteraturen under planeringsprocessen? Om ja, hurdan litteratur? / Käytikö kirjallisuutta apuna suunnittelussa? Jos käytit, mitä?

Trädgårdsböcker som " Cottage gardening for american gardeners " och "Tasha Tudors garden " köpta och mycket inspirationsgivande.. Och GOOGLE...
Yes read a lot about plants
Nej! Men nog hittat inspiration i olika FB grupper.
Ja, jag har störtläst trädgårdsböcker och tidningar. Inte direkt som stöd i planeringsprocessen, men för att de intresserar. Och för att se hur andra gjort. Få inspiration och idéer.
Erinlaisia puutarhakirjoja ja netistä löytyy paljon.
Allt från eget huvud och tittat på olika idéer från tidningar ,nätet och böcker
Odlingsråd - permakultur o.a.
Ja
Nej
En juurikaan.
Till en viss del, bläddrat i otaliga loppisfyndade trädgårdsböcker. Fast mest insp./info från nätet och typ Pinterest.

Figur 24. Väldigt varierande svar angående inspirationssökning. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Är det något du önskar att du vetat innan du började planera din trädgård? / Mitä olisit halunnut tietää ennen kuin aloitit puutarhan suunnittelun?

Kanske allt hade varit enklare om man tänkt på att ha täckodlat, inte kämpat med lerjord, utan t.ex byggt höga odlingsbassänger..Också olika bevattningssystem hade underlättat.. Prioritering.. Men är man impulsiv så...
Inte egentligen. Man lär sig vart efter.
Jo, säkert massor! Jag har gjort mängder av fel! Planterat på fel platser - börjat i fel ända! Men inte vet jag om jag skulle gjort annorlunda om jag vetat....
Työmäärän
Inte jag
Jag har testat mig fram.
Nej
Inte direkt

Figur 25. Många av de som svarade önskade inte att de hade vetat vissa saker innan de började planera. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Sedan kommer de två sista frågorna; om svararen har några speciella knep som de kunde dela med sig till andra som påbörjar sin trädgårdsplanering och om svararen upplever att de har lyckats skapa en vacker trädgård själv (se fig. 26 och 27).

Vad är dina tips och knep för en lyckad trädgård? / Mitä vinkkejä antaisit onnistuneeseen puutarhan suunnitteluun?

Följ din egen intuition och bry dig inte om trender & nöj dig inte med standardlösningar.. Alla MÅSTE inte ha en perfekt trätérrass, de nyaste möblerna / de finaste paviljongerna... Och trädgårdsprogram i tv är oftast väldigt reklambaserade och slentrianmässigt uppbyggda..
Enthusiasm love
Utgå från naturen.
Att fundera på vad man vill göra i trädgården! Att tänka på funktion, passion och ambition! Att se till att man har en trädgård som man själv och familjen vill använda, inte en trädgård som ser fin ut för grannarna! Och att lite tänka på att den passar huset och omgivningen.
Ei liikaa lajeja, tilaa kasveille.
Tålomod
Respektera att varje litet frö och varje liten planta har exakt kännedom om hur den skall utvecklas till fulländning.
Våga pröva
Ota aikaa tarpeeksi, kuuntele puutarhaa.
Att känna efter vad man verkligen vill göra i trädgården. Strunta i onödiga måsten och "regler" och testa lite. Men försöka hålla någon sorts linje för att det ändå ska se snyggt ut också.

Figur 26. I figuren ovan kan man se olika tips på hur man kan lyckas i trädgården.
(Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

Tycker du att din trädgård är lyckad? / Onko puutarhasi omasta mielestäsi onnistunut?

Jag tycker natuuuurligtvis att det är en verklig oas - något jag SKAPAT - nästan som ett barn.. Lyckad? Ja verkligen..❤❤❤❤ Men mycket återstår.. Har säkert 2500m2 kvar att "planera " -på gott och ont ...och TRO mig ..Planer finns...
Yes but always more to do
Ja!
Ja, den är en trädgård som ser ut som jag! Den hör hemma i miljön och här trivs både jag, min man, våra bin, fåglar, fjärilar - och också besökare, speciellt barn, verkar trivas.
Ikuisesti kesken ja alati muuttuva
Jepp
Den växer hela tiden fram.
Ja, den är ett vilorum för själen
Ja
Matkalla ollaan, vielä puuttuu paljon
Hoppeligen blir den det när allt är gjort. Just nu är det uppgrävt, rivet, påbörjat överallt och ett enda kaos 😊

Figur 27. Mycket glada och uppmuntrande svar. (Google formulär, Sofia Rosenblad, 2019)

11 Resultatanalys

Av de elva som svarade hade endast två en trädgårdsrelaterad utbildning, ena trädgårdsmästare, andra hortonom (landskapsplanerare), men allt efter enkätens resultat visas märker man att svaren inte på något sätt har ett speciellt mönster i jämförelse med de svarare som inte hade någon trädgårdsrelaterad utbildning; kanske man från detta kan dra slutsatsen att en utbildning inom området inte alls påverkar huruvida individer upplever att deras trädgårdar är lyckade? Och att man kan nå samma mål, oberoende vilken väg man går? Det skall vi ta reda på samtidigt som vi jämför svaren med teorin i litteraturstudien.

Bara två utgick från en nyanläggning, en säger att "det fanns inte mycket", vilket kanske kan tolkas som tre nyanläggningar (av dessa tre svarare var trädgårdsmästaren en av dem med en nyanläggning). Följdfrågan här löd om de väntade en tid innan de började ändra saker i trädgården och svaren var så gott som 50/50. Idén bakom dessa frågor var att få reda på hur en realistisk situation ser ut; de flesta antar jag att utgår från en redan anlagd trädgård; men skall man då vänta? Av de som svarade ja; jag väntade; fick vi ett djupare svar: *"För att se och uppleva under den första odlingssäsongen vad som redan fanns"* och *"Flyttade in i september och visste då inte vad som fanns. (Rekommenderar att vänta)"*. Detta togs inte alls upp i litteraturstudien, eftersom teorin inte egentligen tangerar detta område och därför upplevde jag att det var viktigt att höra hur detta fungerar i praktiken. När det kommer till själva planen, svarade ca 80% att de inte hade en plan när de började anlägga sina trädgårdar. De som svarade "Ja" förklarade följande *"Jag ville ha den bekvämt handikappvänlig för framtida behov."* och *"I alla fall nästan klar. Mest för att "spara" och inte hamna göra om samma ställe flera gånger sen. Och för att komma överens med sambon"* (av dessa ja, var den senare hortonom).

För att få en klarare bild av hur planeringsprocessen ser ut för de som svarade ställde jag en fråga angående teman och stilar; sju personer, ca 60%, svarade att de hade en stil eller tema, ett av svaren är t.ex. *"Eftersom huset/trädgården är från 1936 ville jag fortsätta den gamla stilen -med några moderna/spontana idéer"*, vilket är väldigt väl igenom tänkt idé.

Medan en annan svarare, som egentligen svarat nej på frågan, vidare utvecklar sitt svar med *"Svarade ju nej, men har ju nog en klar stil som hålls, men kan inte säga att den på något sätt är utgångspunkten."*, vilket kan vara en bra poäng att ha i bakhuvudet även om man inte har en stil eller ett tema; att komma ihåg att följa en röd tråd i trädgården.

Efter detta går frågorna vidare mot hur själva trädgården är utformad, och huruvida svararna tyckte att det är viktigt med en rumskänsla i trädgården, åtta svarade "Ja" (ca. 73%). Denna fråga togs med i enkäten för att det lyftes upp så starkt i teorin, hur otroligt viktigt det är med denna rumskänsla; då trädgården delas in i olika områden enligt funktion, får man en praktisk och lockande miljö som alla trivs i. Ett av svaren lyder *"Olika "rum " i trädgården har ju gamla anor. Det ger en viss harmoni och väcker nyfikenhet -typ "vad kommer näst " "*, vilket är en mening som finns i så många olika trädgårdsböcker. Ett annat svar var *"Trädgårdens grundstruktur med höjdskillnader, skugga kontra solig plats, lövträd kontra barrträdsdungar, häckar och rumsindelade träd etc gav delvis naturliga rumsindelningar med olika stämning. Det var "bara" att förstärka det som fanns. Rumsindelning gör trädgården intressant, men den är också viktig för att avgränsa olika funktioner i trädgården."*, vilket även stämmer väldigt bra överens med teorin, vilket alla svar på denna fråga gjorde. Sedan kommer vi till växterna och vad svararna tyckte att skulle sparas. Ett av svaren är ett klart "tunteella" (med känsla), när frågan lyder hur de bestämde vad som skulle sparas. De flesta sade dock att de sparade nästan allt; medan en svarare säger att de sparade bara de växter som de egentligen tyckte om.

Vyer och perspektiv går ganska starkt hand i hand med rumsindelning och vilka växter om finns var; och av svaren angående vyer och perspektiv kan man dra slutsatsen att många har haft det i bakhuvudet när de planerat in något element eller planterat någon växt. *"Svår fråga, men Jo t.ex utsikten inifrån är jätteviktigt då vi har ganska stora fönster mot bakgården. Sen förstås "första intrycket" då man kommer upp till gården/huset. Och insynen från grannarna ska åtgärdas. Sittplatser och sånt hamnar kanske mer där det passar i terrängen, men eftersom vår gård ligger högst upp "på ett berg" så har vi automatiskt en bra utsikt åt alla håll och behöver inte planera in det så mycket. Men svaret på frågan blir väl JA"* - är ett svar som stämmer väldigt bra överens med teorin (svaret kom dock från hortonom), *"Halusin suoria linjoja, keittiöstä kauniin näkymän sekä pihatien edessä kasviympyrän sekä ison portaikon kukkaruokkuineen."*, (Jag ville ha raka linjer, en vacker vy från köket och en blomrabatt framför uppfarten samt en stor trappa med blomkurkor) svarar en annan, även detta stämmer väldigt bra in med vad teorin lyfter upp. När det kommer till svararnas favoritplats, var jag inte enbart ute efter tips till hur man kan skapa en idyllisk plats, men även här lyfta upp hur viktigt en vy kan vara för den som vistas i trädgården och många av svaren handlade om att sitta och se på något speciellt, men handlade även om var man var; på en trappa, en terrass, under ett träd, på en bänk osv.

”... jag älskar köksträdgården som ger mig mat, växthuset av återvinningsmaterial är en ny storfavorit...” . I teorin lyfter vi upp hur sittplatser gärna kan placeras högt upp, eftersom detta ofta upplevs som väldigt lockande, vilket lyfts upp av en svarare; förvånansvärt är dock att några svarat att deras favoritplats är på marknivå (svararna specificerar ej hurudan vy man har därifrån).

För att få reda på vad som styr när det gäller växt val, valde jag att fråga om de utgått från sina favoritväxter; endast fyra av elva sade att de utgick från sina favoriter medan resterande kom med starka nej. Teorin säger att man inte kan tvinga en växt att växa där den inte trivs, ”Nej, mera från användning och ytor.” säger en av svararna; vilket är exakt vad teorin menar. Ett annat svar är ”...utan favoriterna har blivit de som klarar sig...”; vilket även är en väldigt relevant poängtering; ens favoriter kan också vara precis de växter som trivs bäst hos dig.

De fem sista frågorna var menade att ge inspiration till den som läser och komma med värdefulla tips. Först kommer vad svararna upplevde som det svåraste och lättaste; många poängterar kostnaderna som det svåraste och också hur fysiskt tungt det kan vara att inte bara anlägga en trädgård, men även skötseln och underhållet. De flesta tycker att det lättaste har varit att komma med idéer. Varifrån de själva fått inspiration är varierande, men många svarade att de gått online, t.ex. Pinterest nämns, andra har läst trädgårdsböcker och tidningar, medan två säger att de inte alls sökt inspiration i litteraturen; följande fråga är i samma tema; om det var något de upplevde att de hade haft behov av att veta innan de började planera; men de flesta svarar att det inte är något speciellt de önskar att de vetat innan och att man lär sig medan man arbetar på. Till och med en av svararna som säger att de gjort många fel och att det säkert skulle finnas massor som det skulle ha varit bra att ha vetat innan man började, poängterar att de fortfarande inte skulle ha gjort något annorlunda. Från detta skulle man kunna dra slutsatsen att det är något med trädgården som välkomnar felsteg, och att misslyckas lite inte känns så farligt?

De två sista frågorna ger svararna en chans att dela med sig av sina bästa knep; en av svararna lyfter då upp hur man inte behöver följa alla de senaste trenderna och hur trädgårdar, t.ex. på tv, inte alltid är så perfekta som de ser ut. En annan säger också att man skall planera för sina egna behov eller sin familjs behov och inte för grannarna.

Slutligen är det väldigt positivt att se att alla elva svarare tycker att sin trädgård är lyckad, och som röd tråd genom hela enkäten anser jag att man kan se hur alla som svarat planerat sina trädgårdar för att passa dem själva.

12 Diskussion och slutsatser

I en konversation jag hade med en av medlemmarna i Trädgårdsklubben var vi båda överens om att ”problemet” med att prata om trädgårdar med trädgårdsintresserade människor är att det är svårt att sluta. Detta upplevde jag också med enkäten; det fanns egentligen ett oändligt antal frågor att ställa, men någonstans var man tvungen att lägga en punkt; vilket känns aningen besviket. Med de valda frågorna försökte jag röra vid de viktigaste punkterna i teorin och några punkter som jag ansåg saknas från teoridelen; som t.ex. Utgångsläget; och samtidigt lämna utrymme för svararnas egna tankar och idéer. Svaren var väldigt bra; långa och utförliga, och kändes såväl personliga som intressanta och relevanta. Förutom faktumet att man inte kan fråga så många frågor, tyckte jag även att det skulle ha varit trevligt med flera svar; men som tur var de svaren jag fick väldigt utförliga. Om jag skulle göra allt om igen skulle jag byta ut de första frågorna; om svararna bakgrund; eftersom jag inte anser att det är relevant, och möjligtvis även skickat enkäten via e-post till medlemmarna för att försäkra en högre svarsprocent.

Teoridelen är utförlig och lättläst; som fortsättning skulle man kunna göra en skötselmanual som stöd för planeringsguiden. Eller till och med en handbok med ”DIY (gör det själv)” projekt till trädgården; möjligtvis i något speciellt tema eller viss stil?

Ett alternativt vägval i arbetet från början var att istället för intervjumetoder fokusera på olika planeringsprogram som erbjuds för alla. För att således kunna lyfta upp hur man klarar av att utföra en lyckad planering även utan professionella planeringsprogram etc. Möjligtvis även rikta in på olika gratis applikationer till telefonen och se hur bra de fungerar i verkligheten och i jämförelse med andra program. Till detta skulle det också ha kunnat finnas en exempelträdgård där man skulle följa de principer som lyfts upp i teoridelen.

Gällande litteraturstudien är jag tvungen att medge att det fanns mycket information och det svåra där var att kunna sila all information och försöka föra fram det väsentliga, samtidigt som man försöker göra detta på ett välkomnande och lättläst sätt. Själva avgränsningen i arbetet visade sig således vara en utmaning. Efter att ha läst flera böcker och otaliga artiklar märkte man dock ett visst mönster och punkter de allra flesta hade lyft upp och dessa valde jag att ta med i arbetet. Vad som inte skulle tas med hände ganska naturligt, arbetet skulle handla om själva planeringsprocessen och då valde jag att inte skriva om t.ex. anläggning eller skötsel.

Dessa ämnen nuddar några svarare vid i enkäten (och är definitivt en stor del i den stora trädgårdshelheten) men skulle kräva helt egna guideböcker för att inte göras för ytliga. Överlag anser jag att teorin och enkäten kompletterar varandra väldigt smidigt, saker som inte kom upp i teorin, kom upp i enkäten och enkätens uppgift var; i grund och botten; att visa hur teorin egentligen fungerar. Och med tanke på hur bra enkätens svar stämde överens med teorin kan jag relativt självsäkert säga att genom att följa teorin i litteraturstudien kan du klara av att skapa en estetiskt tilltalande trädgård

Källor

Eriksson, B. (2003) *Rakenna viihtyisä puutarha*, Karkkila: Mäkelä

Heiskanen & Rättyä & Tajakka & Virkkunen, (2006) *Puutarha ja piha: Suunnittelu ja perustaminen*, Wellin+Göös

Helling, O. (2007) *Att planera och anlägga trädgård - en praktisk handbok*, Gummerus tryckeri AB

M. James (2019) *Garden design: how to plan, design and cost your garden transformation*,
<https://www.realhomes.com/advice/gardens-how-to-plan-design-and-cost-your-garden-transformation> (Hämtat 30.5.2019)

J. Johnsen (2019) *8 Landscape Design Tips for Creating an Enticing Garden*,
<https://www.gardendesign.com/landscape-design/tips.html> (Hämtat 1.5.2019)

Rahikka, P. (2015) *Pihasuunnittelijan ABC*, Helsinki: WSOY

Renberg, K. (2018) *Hur gör man en bra enkät?*
<https://www.winston.se/artiklar/hur-gor-man-en-bra-enkat/> (hämtat 16.5.2019)

Rosenholm, D & Rosenholm, A-C. (2006) *Trädgårdsdesign: för en vackrare hemträdgård*, Bonnier

Schulman, A. (2006) *15 Tips for Designing a Garden*,
<https://www.finegardening.com/article/15-tips-for-designing-a-garden> (Hämtat, 1.7.2019)

Smith, J. (2004) *Trädgård Så gör du*, Bonnier

Smith, P. (2017) *12 Principles of Garden Design*, <https://pallensmith.com/2017/09/18/12-principles-of-design/> (hämtat 6.3.2019)

Steiner, R. (2015) *Landscape design principles for residential gardens*,
<https://www.gardendesign.com/landscape-design/rules.html> (Hämtat 11.7.2019)

The house beautiful team (2019) *14 garden design ideas to make the best of your outdoor space*, <https://www.housebeautiful.com/uk/garden/designs/a495/garden-design-ideas/>
(Hämtat 11.6.2019)

Widlund,S.(2009) *Pihasta Puutarhaksi*, Werner Söders